

בעזרת ה' יתברך

ספר
מגדל נאה

חג הסוכות
(חלק ב')

מאת
נפתלי אהרן וקשטיין

חג הסוכות

ותדע". עד כאן לשון רש"י ז"ל. והיינו, שהגם שהתורה "ארובה מארץ מידה ורחבה מני ים" (איוב י"א ט'), אך הכל נכנס תחת יסוד ובסיס אחד, והוא, ש"מה ששנוי עליך, אל תעשה לחבירך".

והנה, התמיהות הרבות שזכרנו זה, ובכל יתר הסיפורים שם בגמרא על אלו שביקשו להתגייר, ואשר באו לפני שמאי והלל, רוצים ככולם כבר מבוארים ומפוענחים בדרכים רבים ושונים, הן בספרי הפשט והעיון, והן בספרי המוסר והחסידות, ואף על פי כן, נענה גם לנו את חלקנו בתורה, בס"ד.

הנה, האל השואה שצביאורים הללו, הוא, שהגוי הזה שביקש להתגייר, הגיע לכך רק לאחר שבדק היטב את דרבי ישראל ומנהגייהם, והעם הזה מלא חן בעיניו, ואז ביקש להתגייר גם הוא, ולהיות חלק מכלל ישראל, אלף שדבר אחד היה קשה לו לקבל, מה שראו והבחינו, שיש אלל כל אחד מישראל עליות וירידות, ולא כל הזמנים שווים אלל, ועל זה כיוון צדקשתו, שיעמוד תמיד "על רגל אחת" ובדרכה אחת. ברם, "מי שרואה להיות תמיד רק בגדלות, חולפה היא קמי שמיא, שמראה

אמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (דף ל"א ע"א), "שוב מעשה שנכרי אחד, שבא לפני שמאי, אמר לו, גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה בשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל, גייריה, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך, פירושה הוא, זיל גמור". והיינו, שהגוי ביקש משמאי ומהלל, שילמדו עמו את כל התורה כולה, אך צתנאי שילכחו ללמדו הכל במהירות, בזמן מועט וקצר ביותר. והכוונה בזה, שהוא ביקש לדעת ולהבין, מה הוא הדבר החשוב ביותר בתורה, דבר שעליו אפשר להעמיד את כל התורה כולה.

ופירש רש"י שם, וז"ל, "אמת הבנין, מקל, שהוא אמת אורך, ומודדים בו אורך הבנין, שהיו קולצין עם האומנין, כך וכך אמות, כך וכך דמים. דעלך סני לחברך לא תעביד, ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כ"ז י'), זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו, שהרי עלך סנוי שיעבור חבירך על דברך. לשון אחר, חבירך ממך, כגון, גזלה, גנבה, ניאוף, ורוב המלות. ואידך, שאר דברי תורה. פירושה, דהא מילתא הוא, לדעת איזה דבר שנאוי. זיל גמור,

ויום הכיפורים, ועומק מנהג ישראל להזמין את שבעת הרועים להיות "אושפיזין" בסוכה. שכן, בימים הנוראים, נעשה כל אחד מישראל כזכיה חדשה, והרי הוא כמו גר, המבקש לשוב אל היהדות, ולהתנהג מעתה ואילך אך ורק על פי התורה. אלא שהוא מוסיף ומבקש מהש"ת, שלא יהיו אלכו בשנה זו עליות וירידות, ושהיו כל הזמנים שווים אצלו, ויעמוד תמיד "על רגל אחת" וזכרנה אחת.

והקב"ה משיב לנו כמו תשובותיהם של שמאי והלל לאותו הגר. ("שמאי" רומז לשם ה', והוא נוטריקון של הפסוק "איש מלחמה י' שמו", וגם "הלל" רומז לשם ה', והוא עולה בגימ' ס"ה, כמנין הגימ' של שם אד'). ראשית, הקב"ה דוחף אותנו החוצה, אל הסוכה, לשבעת ימים, כמו שעשה שמאי, להראות לנו, שהעליות והירידות הם יופי הבריאה, וזוהי דוקא הוא שלימות האדם. ושנית, הקב"ה מליב לפנינו את שבעת ה"אושפיזין" ותבונותיהם, זה מלא "אהבה", וזה מלא "יראה", וזה שניהם משולבים אלכו, זה מידתו "נצח", וזה מידתו "הוד", זה מושלם ב"יסוד", וזה כולו "מלכות", והוא כמו שאמר לו הלל על אהבת חכמים, ש"כשם שאין דעותיהם שווים", כך אין כל העתים אלל האדם עלמו שווים, ואדרכא, העליות והירידות שיש בו באלס, זה הוא יופיו ושלימותו של האדם.

* * *

מנהג ישראל קדושים, להזמין בכל יום מימי חג הסוכות את שבעת הרועים להיות עמנו בסוכה, ומקורו מדברי הזוהר הק' (חלק ג' דף ק"ג ע"ב), ושם הם נקראים בלשון ארמית, בשם "אושפיזין",

כאילו יש לורך לעולם רק זו, וזה הענין במה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת דף ל"א ע"א) בגר שבא להתגייר לפני שמאי, על מנת שילמדנו כל התורה כולה על רגל אחת, שמפרשים, העמדה אחת, שלא יפול מגדלות לקטנות כלל, ולחשו שמאי, וקיצלו הלל, ולימדו, מה דסני לך, לחזקך לא תעביד, שבלתי הקטנות והצמצום, אין שייכות לבל הבריאה", ("פרי הארץ" פרשת וישב ועוד, ומעין זה גם ב"תולדות יעקב יוסף" אך בהתבטאות שונה מעט, "שלא יפול מדקוהו").

ועל פי הקדמה זו, נראה להוסיף ולבאר בס"ד את הנהגתם של שמאי והלל, והוא, ששניהם ביקשו להראות לאותו הגוי שבא להתגייר, שכן הוא בכל מה שיש בעולם, שיש בעלם יליתם עליות וירידות, ואין הכל שווים, ואדרכא, זה הוא יופי הבריאה. ושמאי, דחפו באמת הבנין שבידו, והראה לו, שכן הוא לרך הזונים בתים, יש בתים גבוהים ויש נמוכים, יש ארים ויש רחבים, וכן על זה הדרך בכל הנעשה בעולם, וכאמור, זה הוא יופי הבריאה. והלל, הראה לו את הדבר הזה באלס עלמו, שכל אחד נברא עם אופי אחר, ועם תבונות אחרות, ו"כשם שאין פרלופיהם דומים זה לזה, כך אין דעתם שווים זה לזה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו", (במדבר רבה כ"א ב'), ועל כן יש לעקור תחילה מן הלב את השנאה לתכונותיו של הזולת, ואדרכא, כאמור, ריבוי השונות שבין בני האדם, זה הוא יופי הבריאה.

והנה, "ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה", עושה עמנו הקב"ה בכל שנה ושנה, וכפי שנראה לבאר בס"ד על פי זה, בדרך רמז, עומק מלת הישיבה בסוכה אחר ימי ראש השנה

דהיינו, "אורחים", ונוהגים להזמין אותם בנוסף להזמנה של רב המנונא שבא הנזכר עם זוהר הק'. ופעם ה"אושפיון קדישין" הלל המה, אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן, יוסף, ודוד.

והנה, על פי סדר שבעת האושפיון, וכן על פי סדר שבע הספירות, שהם שבע המידות של האושפיון, נמלא, שמידתו של יצחק אבינו ע"ה, העומד בראש האושפיון הנאים ביום השני של חג הסוכות, הוא מידת ה"גבורה". והוא מידת ה"פחד" וה"יראה", וכמו שמלאנו לכל יעקב אבינו ע"ה, שכאשר הוא מייחס את הקב"ה על שם אביו, הוא נקרא על ידו בשם "פחד יצחק" (נראה ל"א מ"ב).

ולכאורה, הכי מידת ה"פחד" הוא ההיפך ממידת ה"שמחה", והכי חג הסוכות הוא "זמן שמחתינו", ובו נלכווינו בתורה במלות "ושמחת בחגך", וכילל אם כן שייך לשלש את יצחק אבינו ע"ה בין ה"אושפיון" אשר מוזמנים על ידנו בחג הסוכות.

ברם, כבר אמרו חכמינו ז"ל ב"תנא דבי אליהו" (אליהו רבה פק ג') על דוד המלך ע"ה, שאמר על עצמו, "יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי", ומלאו, שה"יראה" לריכה לבוא מתוך ה"שמחה", וכן להיפך, ה"שמחה" לריכה לבוא מתוך ה"יראה". ואכן, דבר זה מלאנו לכל יצחק אבינו ע"ה, שהגם שמידתו היא מידת ה"גבורה", מידת ה"יראה" וה"פחד", אך השתלמותו במידה זו, באה לו מתוך מידת ה"שמחה".

ועצם שמו מעיד על כך, שהכי הוא נקרא בשם "יצחק" על שם

ה"צחוק", והוא על שם דברי שרה אמו טרם לילתו ולחחר מכן, "ותצחק שרה בקרבה לאמור" (נראה י"ח י"ג), "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי" (נראה כ"א ו'). וכך מלאנו שהוא נקרא לפעמים בשם "ישחק", (ירמי' ל"ג כ"ו, עמוס ז' ט' וט"ו, תהלים ק"ה ט'), על שם ה"צחוק". ומלאו, שכל מהותו של יצחק הוא ה"שמחה" וה"צחוק", כאשר מתוך כך זכה למידתו, מידת ה"יראה", ה"גבורה", וה"פחד".

והנה, כבר נודע ונתפרסם מה שכתב החסיד בעל ה"חובת הלבבות" (שער הפרישות פרק ד'), ש"החסיד, אבלו בלבו וצהלתו בפניו", (ואגב, כך הוא אמנם הנוסח הכוח והנפוז, אך בגוף הספר המתורגם והמלאו, הנוסח שונה מעט, "הפרוץ, כהלתו בפניו ואכלו בלבו", ובוודאי אין הכוונה שתמיד יהיה בלבו של החסיד "אכל" ו"עלצ" ח"ו, אלא שגם כאשר יש לו עת לרה ולוקה ח"ו, ישתדל החסיד להסתיר את הצער מעל פניו, ולהותירו בלבו, ואילו על פניו יהיה מלא "שמחה". ודוקשי רשימות נתנו סימן ורמז נפלא לדבר, בתיבת "שמחה" גופה, שהיא נוטריקון, "שמע בינה חסיד הוא".

ובזה יש לבאר בס"ד דרך רמז, מה שאמרו בגמרא (בבבא קמ"א ע"ב), "רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא, חזייה דהוה קא בדה טובא, אמר ליה, בכל עצב יהיה מותר כתיב", ופירש רש"י, "בשארם מראה את עצמו עצב, יהיה לו שבר". ויש לשאול, מהו הדגש בדברי הגמרא "דהוה קא בדה טובא", והכי די היה לומר "דהוה קא בדה", בלי התוספת של תיבת "טובא". ונראה לומר, שהכוונה היא, שהיה נראה לו לדברי ירמיה שרבי זירא בדה "יותר מדאי" (כלשוו רש"י),

דהיינו, שהוא שמח גם "בלבו", שהרי דבר זה אינו כמנהג החסידים, ולא היתה כוונתו להקשות על עמם "צהלתו" אשר נראה "בפניו", אלא על כך שהיה נראה לו שהוא "בדח טובא" גם "בלבו".

[אגב, על רבי זירא גופו אמרו הקדמונים, שהיה לימודו במידת ה"יראה", וכמו שנרמז בנזכרין של שמו, "זירא", מה שאמרו בגמרא (ברכות 77 ב"ב ע"א) על מה שנאמר (דברים 7 ט' ו') "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", שלימוד התורה כריך להיות כמו בקבלת התורה, "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע".]

והנה, בדבריו, הביא רבי ירמיה' את דברי שלמה המלך ע"ה, שאמר (משלי י"ד כ"ג), "בכל עצב יהיה מותר", ופירשו הוא, שכל מעט "עצב" שהאיש השמח מוסיף על שמחתו, יהיה לזה "מותר", כלומר, מעלה ו"יתרון" רב, דהיינו, שדבר טוב הוא עושה בכך.

ברם, נראה לפרש עוד בדרך רמז בס"ד על פי האמור למעלה, דהיינו, שה"חסיד" מראה את עצמו "עצב" רק "בלבו", אך לא "בפניו", ואילו "על פניו" שורה ה"שמחה" תמיד. ודבר זה נרמז כאן בפסוק, שכן, כאשר נחליף את האותיות של תיבת "שמחה" בחילוף אותיות א"ת ב"ש, יעלה בידינו האותיות ב"ש"צ, שעולים בגימ' כמנין תיבת "עצב". והיינו, שבגלוי, הוא ב"שמחה", ורק בהסתר, "בלבו", הוא "עצב". ועל זה אמר הכתוב, שהנהגה כה, "יהיה לו שכר", וכלשון רש"י שם בגמרא.

ובדרך כחות יש לומר, שזה הוא שאמרו לו הקב"ה לירמיה' הנביא (ירמיהו

ג' י"ז), "לא אפיל פני בכם, כי חסיד אני", שהרי מידת השמחה מיסודות החסידות היא, ו"החסיד, צהלתו בפניו", והוא משתדל ביותר שלא להיראות במי שפניו נפולים, (ואגב יש להוסיף בדרך לחות, שמכאן מקור למנהג ה"חסידים" שממעטים ב"נפילת אפים", והוא כפי שנלמד מפסוק זה, "לא אפיל פני בכם", כלומר, זניכס, "כי" גם אני "חסיד אני").

ובך היה אלל יצחק אבינו ע"ה, שהיה אמנם כולו מלא "יראה", מלא "פחד" ויראת ה', והוא עזר את זולתו במידת ה"גבורה", אך "צהלתו" ושמחתו היתה "בפניו". ולא עוד, אלא שגם בעומק מידתו, מידת ה"גבורה", שם היה מלא במידות "אהבה" ו"חסד", שהם הם מידותיו של אביו, אברהם אבינו ע"ה. וכבר נודע ונתפרסם בספרי הקדמונים, שתיבת "גבורה" (רמ"ז) עולה בגימ' כמנין ג' פעמים תיבת "חסד" (ע"ב), והוא, משום ש"בעומק הדין, שם הרחמים". ויש לרמז דבר זה גם בעומק דברי הגמרא שם (ברכות 77 ב' ע"ב), אשר לרשו את הפסוק (תהלים ב' י"א) "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעד", ואמרו, "במקום גילה שם תהא רעדה".

ומעתה, על פי כל האמור עד הנה, מיושבים כל התמיהות, והכל על מקומו יבוא בשלום בס"ד, שאכן, כך היתה תכונתו ומידתו של יצחק אבינו ע"ה, צהלה ושמחה המשולבת ביראה ופחד.

* * *

ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על בן קרא שם המקום סוכות (בראשית ל"ג י"ז), והנה, כבר הזכרנו את דברי הזוהר הק'

והוא כנגד "ראש השנה", שהרי אמרו במשנה (ראש השנה פ"א מ"ב), שעל היום הזה נאמר (תהלים ל"ג ט"ו), "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". ומה שכתוב "ובכל נפשך", הוא כנגד יצחק אבינו ע"ה, וכמו שפירשו במשנה (ברכות פ"ט מ"ה), "ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך", והוא כנגד "יום הביפורים", שהרי מעשה העקידה היה לדעת ה"פרקי דרבי אליעזר" (פרק ל"א ועיי"ש בפיוש הר"ל מ"ד וע"ב) ביום הביפורים.

ומה שכתוב "ובכל מאודך", הוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, וכנגד חג הסוכות. ונראה לבאר בס"ד, שהוא על פי מה שפירשו שם במשנה (ברכות פ"ט מ"ה), "ובכל מאודך, בכל ממונדך". והנה, יעקב אבינו ע"ה אמר (בראשית ל"ב י"א), "בי במקלי עברתי את הירדן הזה", ופירש רש"י, "לא היה עמי, לא בסף, ולא זהב, ולא מקנה, אלא מקלי לבדו". והוא, משום שנגזר ממנו כל ממונו וכל רבושו על ידי אליפז הרשע, בנו של עשו אחיו.

ומעתה אם כן, נוכל להבין באופן נפלא בס"ד, כיצד מתפרש מה שכתוב "ובכל מאודך" על יעקב אבינו ע"ה, ואשר הוא כנגד "חג הסוכות". שהרי על פי מה שזכר למעלה מדברי הזוהר הק', קיים יעקב אבינו ע"ה מלות סובה, וכמו שזכרנו במה שנאמר עליו (בראשית ל"ג י"ז) "ולמקנהו עשה סוכות". והנה, הרי מלות "סובה" נקראת בגמרא (עבודה זרה דף ג' ע"א) בשם "מצוה קלה", ואמרו שם, שהוא משום "שאיין בה חסרון בים". והרי זה מעין מה שנאמר, "בכל מאודך", דהיינו, "בכל ממונדך", שכן, גם לאחר שנגזר ממנו "כל מאודו", דהיינו, "כל ממונו", עדיין היה יכול יעקב אבינו ע"ה לקיים מצות

(פינחס דף רנ"ה ע"ב), שפירשו את הפסוק הזה על מלות סובה, ואמרו שם, "כיון שהוא מקטרגא חזיל צההוא דורנא, ומתפרש מנייהו, בעי קודשא בריך הוא למחלי צנו, מה בתיב, ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית על בן קרא שם המקום סוכות, כיון דיתבי בסוכות, הא אשתזיבו מן מקטרגא", ע"כ.

ונראה לבאר בס"ד על פי זה עניינו של חג הסוכות, שהוא כנגד יעקב אבינו ע"ה, וכמו שזכר הזכרנו לעיל (במאמרי חג הסוכות חלק א'), והוא, על פי מאמר הכתוב (דברים ו' ה') "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", וכבר הזכרנו לעיל (במאמרי יום הביפורים) את דברי התנא רבי מאיר אשר שנינו ב"ספרי", וז"ל, "הרי הוא אומר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, אהבהו בכל לבבך, באברהם אבינו, כענין שנאמר, כי ידעתיו למען אשר יזה את בניו ואת ביתו אחריו, ובכל נפשך, ביצחק, שעקד עצמו על גבי המזבח, ובכל מאודך, הוי מודה לו ביעקב, כענין שנאמר, קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, כי במקלי עברתי את הירדן הזה, ועתה הייתי לשני מחנות", ע"כ.

ונראה לבאר בס"ד על פי זה, שזכוחה ובזכותה של אהבת ה' שהיתה להם לאברהם וליצחק וליעקב, ניתנו להם לישראל שלושת המועדים של ראשית השנה, הלא המה, ראש השנה, ויום הביפורים, וחג הסוכות.

שבן, מה שנאמר "בכל לבבך", הוא כנגד אברהם אבינו ע"ה, וכמו שנאמר עליו (נחמיה ט' ז' וז'), "ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך",

סוכה, שהרי היא מלוא ש"אין בה חסרון בים", ואין לריך ממוון ללורך קיוס מלוא זו.

* * *

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם", (ויקרא כ"ג מ"ג מ"ג), ונחלקו רבותינו ז"ל בצדדיהא (סוכה דף י"א ע"ב) צפירוס הפסוק, וכך אמרו שם, "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר, סוכות ממש עשו להם". וכתב רש"י, "ענני כבוד היו, הסוכות שאמר הכתוב שהשיבם במדבר", "סוכות ממש, מפני החמה, בשעת חנייתן היו עושים סוכות", ע"כ.

ורבים מקשים, לדעת רבי עקיבא, מדוע לריך לעשות זכר לדבר שעשו ישראל מעצמם כשילאו ממלכיס, ומה ראתה התורה לורך לזכור שבני ישראל עשו לעלמס "סוכות ממש", עד שגס הוזהרנו לזכור זאת ולא לשכוח, "למען ידעו דורותיכם". והגס שנפסק ב"שלחן ערוך" (אורח חיים סימן תכ"ה סעיף א') כדעת רבי אליעזר, שהסוכה היא "זכר לענני הכבוד", אך עדיין יש להבין את שיטתו של רבי עקיבא, שהכוונה היא "סוכות ממש".

ונראה לפרש בדרך רמז בס"ד, על פי מה שכבר הזכרנו למעלה מדברי הוזהר הק' (פינחס דף כ"ח ע"ב), שיעקב אבינו ע"ה קיים מצות סוכה. ומעתה יתכן לומר, שנרמז כאן לזכור את סוכתו של יעקב אבינו ע"ה, דהיינו, לזכור,

סיסודו ועיקרו של מלוא השיבה בסוכה, הוא בזכותו של יעקב אבינו ע"ה אשר הכין "סוכות ממש", וזכותו זכו בני ישראל למגן ולמחסה במדבר על ידי ישיבתם בסוכות, ובעקבות כך נלטוו לאחר מכן לקיים מצות סוכה, "למען ידעו דורותיכם".

* * *

והנה, עתה, אחר שאנו יודעים מדברי רבותינו ז"ל, שמלוא השיבה בסוכה היא מכוחו ומזכותו של יעקב אבינו ע"ה, ופרט על פי דברי הוזהר הק' הנזכרים למעלה, וכן על פי דברי רבינו יחיאל אחיו של ה"מור" הנזכרים למעלה, נוכל להוסיף נדבך ולחזות בנועם "נפלאות מתורתך" בס"ד.

והוא, מה שנקבע תפילה מיוחדת על הסוכה בכל יום ויום, ושם נאמר, "ופרוש עלינו סוכת שלומך", והיא בצרכת "השכיבנו" אשר בתפילת ערבית, שהיא תפילתו של יעקב אבינו ע"ה, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות דף כ"ז ע"ב) ש"יעקב תיקן תפילת ערבית". ויתירה מזו, בשבתות וימים טובים, שאז גס חותמים בזה את הצרכה, "הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים". ואכן, יום השבת, הרי גס הוא "נחלת יעקב אביך" (ישעי נ"ח י"ד). ועתה, על פי כל האמור עד הנה, מובן היטב טעם הדבר, והיא, מאחר שמלוא הסוכה יש לה שייכות עם יעקב אבינו ע"ה.

* * *

למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל

ובך הוא הדבר גם בשבתות ובמועדי השנה, שמלכד מה שאומרים "שיר של יום", ויודעים על ידי זה את היום בשבוע, הרי שיש זימים אלו הוספות ושינויים בסדר התפילות, אשר אם אינו יודע תחילה איזה "מועד" הוא "היום" הזה, ואין הדבר צורך לכלו בלב, הרי אין שייך במציאות לפתוח את פיו ולהמשיך את תפילתו, ולומר את התפילות המיוחדות לאותו המועד, כגון, תפילת "יעלה ויבוא", וכן פסוקי הקרבנות הנאמרים בתפילת המוסף, וכדומה.

והנה, באתם המועדים שיש בהם יותר מיום אחד, כמו, שבעת ימי חג הפסח ושני ימי ראש השנה, או בשני ימים טובים של גלויות, אינו מוכרח לדעת מתוך התפילות באיזה יום מימי החג הוא עומד. ברם, שונה הדבר בשבעת ימי חג הסוכות, שבהם אנו מזכירים בכל יום ויום מימי החג גם את מספר היום שאנו עומדים בו, והוא, מאחר שמקריבים בכל יום מספר אחר של קרבנות, ועל כן, אי אפשר שימשיך בתפילת המוסף כשמיגיע לפסוקי הקרבנות, אם לא שהוא עולך את מחשבתו, ורק לאחר ש"ידעת" את "היום" וכבר "השבות" את הדבר באופן צרור "אל לבבך", רק אז ניתן להמשיך ולהתפלל, ולומר את הפסוקים השייכים לאותו היום.

ונמצא, שכל יום ויום מימי חג הסוכות, הן צעת האבילה, והן צעת התפילה, מוכרח כל אחד לדעת ולזכור באיזה יום מימי החג הוא עומד, והוא מקיים בכך את מאמר הכתוב "למען ידעו דורותיכם", וכאמור.

בהוציאי אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם", (ויקרא כ"ג מ"ג), ומכאן נראה קצת, שיש כמין הובה לדעת ולזכור בכל יום ויום מימות החג, "למען ידעו", שאנו נמצאים עתה בחג הסוכות, וגם ראוי לדעת באיזה יום מימי החג הוא עומד ביום זה. והנה, חכמינו ז"ל הנהיגו לומר לאחר תפילת שחרית "שיר של יום", ואחד מן הטעמים שנאמרו על כך הוא, כדאי שנקיים על ידי זה מצות "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ"ז) בכל יום משעת ימי המעשה, על ידי שאומר "היום יום פלוני בשבת".

והנה, מנהגם של ישראל קדושים, שלפני נטילת ידיים לסעודה בכל יום מימי החג, מזמינים תחילה את ה"אושפיזין קדישין", הלא המה שבעת הרועים, וכנזכר למעלה מדברי הזוהר הק' (חלק ג' 97 ה"ג ע"ב). ונמצא, שמתוך כך, כל אחד יודע וזוכר באיזה יום מימי החג הוא עומד עתה, ובכך, דומה האבילה בסוכה בכל יום, לאמירת "שיר של יום", שהרי אין אפשרות לומר את "שירת היום", מבלי שהוא יודע לפני כן איזה "יום" הוא "היום" הזה.

וידוע מאמר העולם, מה שרמזו את הדבר הזה בתיבות של הפסוק (דברים ל"ז ט"ט) "ידעת היום והשבות אל לבבך", דהיינו, שרק לאחר ש"ידעת" את "היום" וכבר "השבות" את הדבר באופן צרור "אל לבבך", רק אז ניתן להמשיך ולומר את ה"שיר של יום", שהרי אם אינו יודע תחילה איזה "יום" הוא "היום" הזה, ואין הדבר צורך לכלו בלב, הרי אין שייך במציאות לפתוח את פיו ולהמשיך את תפילתו, ולומר "היום יום פלוני בשבת".

הושענא רבה

חידוד". והוא, מעין מה שפירשו בגמרא (קידושין דף ז' ע"א) על הפסוק "ושננתם לבניך" (דברים ו' ז'), להיטו, "שיהיו דברי תורה מחודדים בפיד", ומכאן, שה"שינון" הוא מלשון "חידוד", וכאמור. וה"חידוד" כאן צפויט הנ"ל, היינו, כמו שמלכנו כמה פעמים בגמרא, (ברכות דף ל"ג ע"ב ומגילה דף כ"ה ע"א ועיין חולין דף מ"ג ע"ב ונדל דף ד' ע"ב), "לחידודי לאביי הוא דבעי".

שמחת תורה

חבמים קבעו לסיים את קריאת התורה בכל שנה ציוס שמיני עצרת, ולעשות אותו יוס שמחת תורה, והגס שמנהג זה נקבע בתקופה מאוחרת, ולא נזכר בגמרא, בכל זאת, אחר שנקבע כן לדורות, הכי שתורה היא ולימוד היא לריכה, ויש לנו לבאר ולדקדק מפני מה ראו לעשות כן, ואמנס כבר דרשוהו חכמים לשבח, וכבר פירשוהו רבותינו ז"ל בחיבוריהם, זה צכה וזה צכה, ברס, אמרנו לענות גס אנו את חלקינו בתורה, צס"ד.

ונראה לבאר צס"ד, שכן, נלטווינו בתורה צמלות השמחה בכל ימי חג הסוכות, "ושמחת בחגך" (דברים ט"ז י"ד), ושמחה זו, היא שמחה התלויה בדבר, והיא צחה על ידי הישיבה בסוכה, ועל ידי נטילת ארבעת המינים, ואילו ציוס שמיני עצרת, נלטווינו לשמחה בשמחה שאינה תלויה בדבר, ועל זה נאמר "והיית אך שמח" (דברים ט"ז ט"ו), שנלכש, "לרבות שמיני עצרת לשמחה" (סוכה דף מ"ה ע"א), והריצוי צא על ידי מיעוט, שהרי כלל הוא צידנו שכל "אבין ורקין מיעוטיין"

בתפילות ה"הושענות" של "הושענא רבה", צתפילת "תענה אמונים", נאמר, "הן גשנו היום בתחנון, עדיך רחום וחנון, וסיפרנו נפלאותיך בשינון, והושיעני אלקי ישענו", וצביאורים השונים המלויים צסידורים וצמחזורים הנפולים, מצואר תיבת "בשינון", שהוא מלשון "בהירות".

ברם, נראה לבאר צאופן אחר צס"ד, והוא, על פי סגנון הפיוטים הנאמרים שם לפני פיוט זה, שצחס אנו מצקשים מהקצ"ה שיושיע אותנו בזכות הצדיקים השונים הנזכרים שם. אלא שצמותיהם של כל הצדיקים הללו אשר אנו מצקשים את זכותם, אינס נזכרים שם כלל בשמותיהם, כי אס צדך "רמיזא דחבמתא" צעלמא, ועל פי סימנים ורמזים צלצד.

ובגון, מה שאנו אומרים שם, "למען ושרת באמת לרבו, פי שנים ברוחו נאצל בו, בקחתו מנגן נתמלאו גבים מים, לפוצחי מי כמוך, הושע נא והושיעה נא אבינו אתה". והכוונה היא, שהקצ"ה יענה לצקשתנו צזכותו של אלישע הנביא, אלא שצמו של אלישע לא נזכר כאן, והכי זה כמו שאלת חידוד, שנלככים לפתור אותה, ולהשיצ עליה, מי הוא זה ואיזה הוא האיש הלזה אשר אליו מכוונים הרמזים והסימנים הללו.

ועל כן אמר מחבר הפיוטים הללו, ש"סיפרנו נפלאותיך בשינון", להיטו, שסיפרנו את הדברים "בדרך

(עיין ראש השנה דף י"ז ע"ב ועוד), והתורה באה למעט כאן את הדברים שהשמחה היתה תלויה בהם בחג הסוכות, להיטו, הסוכה וארבעת המינים, על מנת שעתה תהיה לנו שמחה שאינה תלויה בדבר.

והנה, על התיבות "והיית אך שמח", כתב רש"י, "לפי פשוטו, אין זה לשון כיווי, אלא לשון הבטחה", ע"כ. ונראה לפרש בס"ד, שהבטחה זו נאמרה על יום שמיני עצרת, ומה היא "הבטחה" זו, שביום שמיני עצרת, לא יהיה לריך לשום מצוה מיוחדת ליום זה על מנת לעורר את השמחה, וציוס זה תתעורר מאלה שמחה רוחנית בנשמתו של כל אחד מישראל. הא כולל, על ידי מה שגולה לנו שלמה המלך ע"ה.

ובך אמרו חכמינו ז"ל (פסיקתא דרב כהנא כ"ח ט'), "ביון שיצאו שבעת ימי החג, אמר הקב"ה לישראל, בני, יודע אני שכל שבעת ימי החג הייתם עסוקים בקרבנותיהם של אומות העולם, ועכשיו אני ואתם נשמה יחד, ואיני מטריח עליכם הרבה, אלא פר אחד ואיל אחד, וכיון ששמעו ישראל כך, התחילו מקלסין להקב"ה, ולאומנים, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו (תהלים קי"ח כ"ד), אמר רבי אבין, אין לנו יודעין במה לשמוח, אם ביום, אם בהקב"ה, וכל שלמה, ופירש, נגילה ונשמחה בך (שיר השירים א' ד'), בך, בתורתך, בך, בישועתך, אמר רבי יצחק, בעשרים ושתים אותיות שכתבת לנו בתורתך, ב', תרי, ב', עשרים, ע"כ.

ורבותינו ז"ל פירשו את דברי רבי אבין, שאינם באים לדבר אגב, אך ורק כדלי לזכור את דברי הפסוק "נגילה ונשמחה בו" שנזכר שם, אלא

שדבריו באים שם כהמשך למה שאמרו שם על יום שמיני עצרת. ומכאן, שחכמינו ז"ל כבר קבעו בזמנם, שהשמחה ביום שמיני עצרת לריכה להיות שמחה בתורה, אלא שעדיין לא היה לשמחת תורה זו לורה וקביעות של סיום קריאת התורה, אולם עכ"ס השמחה ציוס זה בתורה, דבר זה "כבר היה לעולמים", וכאמור.

ועתה, נבוא בס"ד לביאור הכתוב, והוא, שכנגד חגי ומועדי ראשית השנה ליצר שלמה המלך ע"ה. וכך נאמר שם (שיר השירים א' ד'), "משכני אחריד נרוצה, הביאני המלך הדריו, נגילה ונשמחה בך, נזכירה דודך מיין, מישרים אהבוך". וזה ביאורו. "משכני אחריד", בראש השנה. "נרוצה", ביום הכיפורים. "הביאני המלך חליו", בחג הסוכות, בסוכה, שהוא "צילא דמהימנותא", חדר המלך. "נגילה ונשמחה בך", בשמיני עצרת. "בך", ציוס "בך", ציוס ב"ב לחודש תשרי, וכן, תיבת "עצרת", להיטו, יום שמיני עצרת, עולה בגימ' במספר קטן כמנין ב"ב). "בך, בישועתך", כלומר, אחר שבעת ימי בקשת "הושע נא", ואחר שאנו בטוחים "בישועתך", אין לנו כי אם לשמוח "בך, בתורתך".

וביום זה, יום שמיני עצרת, יום שמחת תורה, אזי "נזכירה דודך מיין, מישרים אהבוך", כלומר, נזכיר ונלמד את התורה, ונלמד אותה על פי פירושי התורה שבעל פה, "דברי דודים", וכפי מה שלמדו מתוך התורה שבכתב, "מיינה של תורה", (עיין עבודה זרה לה א). וכל זה, אך ורק כפי מה שקיבלנו מפי רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל, אותם ה"ישרים" אשר "ביושר לבם" (מלש) "אהבוך" ועסקו בתורתך.

בללו של דבר, לכל הדעות כולם, זיקה
משה רבינו לרמוז בתוך צרכותיו
גם "ברכה" ו"תפילה" לשבט שמעון,
אלא שהכליל אותם בתוך צרכותו לשבט
יהודה, בתוך התיבות "שמע ה' קול
יהודה". ונראה להוסיף בס"ד רמז נפלא על
כך, והוא, שארבעת התיבות הללו, "שמע ה'
קול יהודה" (ת"ז), עולים כמנין הגימ' של
שתי התיבות הללו, "קול שמעון" (ת"ז),
חושבנא דדין בחושבנא דדין.

* * *

בברכתו של משה רבינו ע"ה לשבט
לוי, צפרשת "וזאת
הברכה", נאמר (דברים ל"ג י"ג), "יורו
משפטיך ליעקב ותורתך לישראל
ישימו קטורה באפך ובליל על מזבחך".
ואת תיבת "בליל", מצאנו גם בס"י
ויתר המפרשים, שהכוונה היא לקרבן
"עולה". וכך מצאנו גם בגמרא (יומא דף כ"ו
ע"א), "עולה נמי, דבתיב, ובליל על
מזבחך", ע"כ. ויש לשאול, מדוע נזכר כאן
קרבן "עולה" בלבד, והרי הכהנים
מקריבים את כל הקרבנות כולם, ולא רק
עולות בלבד.

ועל כן נראה לפרש עוד, באופן אחר,
ובדרך אפשר, בס"ד. והוא, שתיבת
"בליל", היא מלשון "בליל" הנאמר
בשחם של ישראל, וכלשון הפסוק (יחזקאל ט"ז
י"ד), "ויצא לך שם בגויים ביפיך כי
בליל הוא בהדרי אשר שמתי עליך
נאום ה' אלקים". והנה, על תיבת "בליל"
הנזכר כאן בפסוק, מצאנו צרש"י ג'
פירושים. הפירוש הראשון, מלשון "מבלול".
והפירוש השני, "שלם". והפירוש השלישי,
"בתר", וכלשון צרש"י סס, "קרונא בלע"ז,
כמו נזר, למתרגמין בלילא", ע"כ.

בברכותיו של משה רבינו ע"ה לפני
פטירתו, צפרשת "וזאת
הברכה", לא מצאנו ברכה לשבט שמעון,
כרם, בצרכותו לשבט יהודה, נאמר (דברים ל"ג
ז'), "וזאת ליהודה ויאמר, שמע ה' קול
יהודה, ואל עמו תביאנו, ידיו רב לו,
ועזר מצריו תהיה", ופירש צרש"י, "שמע
ה' קול יהודה, כאן רמז ברכה לשמעון,
מתוך ברכותיו של יהודה, ואף כשחלקו
ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של
יהודה, שנאמר, מחבל בני יהודה, נחלת
בני שמעון, ומפני מה לא ייחד לו צרכה
צפני עצמו, שהיה בלבו עליו, על מה
שעשה בשמים, כן כתב באגדת תהלים",
עד כאן דברי צרש"י.

ומקורו ב"ספרי", וכך מצאנו גם
ב"תרגום ירושלמי" הנקרא
"תרגום יונתן". וכוונתו, שתיבת "שמע",
רמז משה רבינו לשבט "שמעון". ואכן,
לאחר שמה רבינו הכליל את צרכותו של
שמעון בתוך צרכותו של יהודה, נחגלגל
הדבר, שצני שבט שמעון היו מפוזרים
ומעורבים בתוך נחלתם של בני שבט
יהודה. ואלה המה דברי רבותינו ז"ל, אולם
לדעת ה"בלי יקר", התיבות "ואל עמו
תביאנו", אינם "ברכה" ליהודה, כי אם
"תפילה" מאת יהודה על שמעון, וכך
הוא מפרש את הפסוק, "ויאמר, שמע ה'
קול יהודה", שמע נא את אותו הקול
שהתפלל יהודה על שמעון, וצדקה זיקה
עליו ש"אל עמו תביאנו", ועשה נא גם
ליהודה כך.

מונשה, (דברים ל"ג י"ז), יש לומר בדרך צחות צס"ד, שמפסוק זה יש לנו ללמוד על אחד מן האופנים אשר על ידם מוצפנים הרמזים שבתורה.

והוא, מה שדורשים את התיבה בדרך "נוטריקון", ובו אנו מרחיבים כל אות ואות מן התיבה, והופכים אותה לתיבה שלימה. כגון, תיבת "חיים", נדק בדרך נוטריקון, "חביבים ישראל יותר מלאבים". והסדר הרגיל הוא, שכל אות מהתיבה, נדקת בו פעם אחת בלבד.

ברם, כאן למדנו, שלפעמים ניתן לדרוש אות אחת פעמיים, ושאינן בזה חסרון. ודבר זה יש לו רמז בפסוק זה, שבו נזכרים "קרני ראם", וציוס הפסוק נדקת תיבת "ראם" בדרך נוטריקון, כשהאות א' האמלעית, נדקת שם פעמיים. והוא מה שאמר הכתוב, "והם רבבות אפרים, והם אלפי מנשה", דהיינו, שאנו דורשים "נוטריקון" בתיבת "ראם", שבו נרמזים גם "רבבות אפרים" וגם "אלפי מנשה".

אסרו חג

בתיב (תהלים קי"ח כ"ז), "קל ה' ויאר לנו אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח", ועל שם המקרא הזה נהגו לכנות את יום המחרת של כל אחד משלושת הרגלים צס "אסרו חג", שפירושו, קישרו את החג, ובירושלמי (עבודה זרה פק א' ה"ב) נקרא יום "אסרו חג" צס "בריה דמועדא", פירוש, "בן המועד", מפני שקדושתו נולדה ונמשכה מקדושת המועד, ונראה לרמז צס"ד, "ויאר לנו אסרו חג", שהאור של המועדים נקשר בנו, ונגנז בתוכנו לכל השנה, ציוס אסרו חג, ואכן, התיבות "אסרו חג" (רע"ה), עולים בגימ' כמנין התיבות "אור הגנוז" (רע"ה), והוא רמז נפלא צס"ד.

[והוא, כמו שם המחלה שפואה צימינו רח"ל, הנקראת צס "קורונה", שהוא צלשון האומות מלשון "בתר", שמתמשים בו גם ל"הילה" המקיפה את האדם, ונקראת כן על שם אורתו של חיידק ה"קורונה". ותיבה זו, היא מעין תיבת ה"קורנא" אשר צס"י הנזכר למעלה].

ומעתה נראה לפרש כן גם כאן צס"ד, דהיינו, שכוונת הכתוב היא אכן על כל הקרבנות כולם העולים "על מזבחך" על ידי הכהנים. והם מכונים כאן צס "בליל", על מנת "ללמד לאדם דעת", שפעולת הקרבת הקרבנות על ידי הכהנים, וצליקוף השירה שעל ידי הלויים, כל זה נחשב להם כמי שנותנים "בתר" להקצ"ה. והוא, כפי שאנו אומרים בקדושת מוסף, "בתר יתנו לך ה' אלקיננו, מלאכים המוני מעלה, עם עמך ישראל קבוצי מטה", וכל זה נעשה על ידי התפילות והקדושות, אשר נתקנו צעיקרס במקום הקרבנות שנחסרו מעמנו כיום הזה.

* * *

ועוד יש לפרש צס"ד, בדרך רמז, ככוונת משה רבינו ע"ה בצרכתו, שאלו הכהנים והלויים, אותם המורים והמלמדים את ה"משפטים" ואת ה"תורות" לצני ישראל, הרי שצדצר הזה בלבד, כבר נחשב להם כמו שהקטירו "קטורת" להקצ"ה, וכמו שהעלו לפניו קרבן "עולה" על המזבח.

* * *

בכור שורו הדר לו, וקרני ראם קרניו, בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ, והם רבבות אפרים, והם אלפי